

Polítics i tècnics: una lectura social de les Regidories de Cultura

En el mes de gener de 1997 l'Àrea d'Ensenyament i Cultura de la Diputació de Girona va adreçar una enquesta als ajuntaments de les comarques gironines amb la intenció de conèixer els recursos humans i econòmics que apliquen a la gestió cultural, anunciant la seva utilització des de la *Revista de Girona* en el context del dossier en què s'inclou aquesta contribució. El qüestionari va ser tramès als 221 municipis de la circumscripció, i se n'obtingueren 105 respostes, la qual cosa representa el 47,51% sobre el total.

La consulta es feia indispensable considerant la manca de dades que recullin aquest camp competencial per a la totalitat dels ajuntaments del país, atès que l'única referència disponible només preveu de manera global els pressupostos de les corporacions amb un cens de població superior als 20.000 habitants(1).

La informació aplegada permet constatar la diversitat de tractaments de resolució i l'estreta vinculació que es dona amb altres camps dels serveis personals i, en conseqüència, la desfiguració econòmica real de bona part de les dades aportades en no figurar, en molts casos, suficientment segregades(2). Per això, l'explotació de la informació s'ha orientat a dibuixar el perfil sociològic dels regidors i regidores de Cultura, descobrir els camps associats que s'acumulen operativament a la gestió de la Cultura en bona part de municipis i a identificar el context general i els recursos humans.

El perfil sociològic dels regidors i les regidores

Un dels apartats de la informació va voler aplegar un conjunt de dades personals, educatives i socials que permetessin fer una primera aproximació sociològica dels regidors i regidores de Cultura. Els ítems utilitzats varen ser el sexe, l'edat, el nivell d'estudis, l'experiència anterior en gestió local, el nombre de mandats en el càrrec i la relació prèvia amb el món artístic i cultural. El quadre I resumeix els resultats

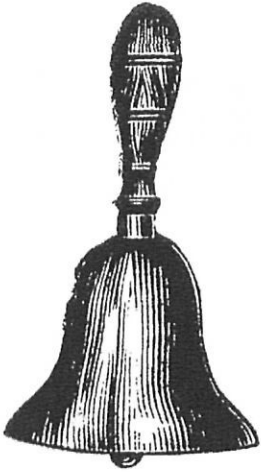
Quadre I.

DADES RELATIVES (%) ALS REGIDORS/ES DE CULTURA DELS AJUNTAMENTS DE LA PROVÍNCIA DE GIRONA

Sexe	Homes	Dones				(%)
	67	33				
Edat	20/30 anys	30/45 anys	45/60 anys	+ 60 anys	N/C	(%)
	15	60	23	1	1	
Nivell estudis	Elementals	Mitjans	Superiors			(%)
	16	49	35			
Experiència anterior en gestió local	Sí	No				(%)
	39	61				
Nombre de mandats en el càrrec	1r	2n	3r	4t		
	57	24	16	3		
Relació prèvia amb el món artístic i cultural	Sí	No	N/C			(%)
	52	44	4			

FONT:
Enquesta
informativa
de les Àrees
de Cultura
dels ens locals
de la demarcació
de Girona.
Diputació
de Girona, 1997.

Tot i que el percentatge de dones regidores de Cultura se situa per sota del 50%, entenem que els resultats que ens indiquen les dades (33%) són molt alts, especialment si els comparem amb altres àrees de gestió municipal o de poder polític en general.

Igualment, resulta significatiu l'alt percentatge de regidors/res de Cultura amb unes edats que els situen a l'inici d'una etapa de maduresa personal i consolidació social, en l'interval dels 30/45 anys –la generació sense èpica– (60%), seguits en un 23% per les edats compreses entre els 45/60. Resta per als «joves» una quota del 15%.

Pel que fa al nivell d'estudis, pot considerar-se elevat. El 35% tenen estudis superiors, un 49% mitjans, seguits per un 16% d'elementals. La qualificació acadèmica se situa, doncs, en una banda entre mitjana i alta.

Els ítems relatius a l'experiència anterior en gestió local i el de nombre de mandats en el càrrec evidencien que les regidories de Cultura són ocupades en un alt percentatge per electes novells. Un 57% es troben en el seu primer mandat consistorial sense prèvia experiència municipal. El procés iniciàtic viscut s'estronca pel posterior pas a altres àrees de govern en les successives corporacions.

La darrera informació indica que la meitat dels regidors i regidores gaudeixen d'una prèvia vinculació amb el sector. Un 44%, però, es responsabilitza d'una competència desconeguda a la qual no s'ha apropiat com a ciutadà.

El retrat estadístic final ens reporta el perfil del regidor de Cultura com una persona de mitjana edat –un terç són dones– amb un grau de formació mitjà/superior. Una majoria té poca experiència en gestió local (la majoria acaba d'entrar a l'ajuntament), i quasi la meitat no ha mantingut relació amb el sector.

Els aspectes positius (sexe, edat i formació) cal confrontar-los amb el percentatge del 44-48% corresponent als que no han tingut una relació directa amb les expressions de l'art i la cultura.

Cultura & cia.

La denominació oficial del càrrec de regidor o regidora de Cultura ha permès conèixer un significatiu repertori d'identificacions que, més enllà de l'anècdota i/o les circumstàncies que les han conformat, evidencia l'estreta vinculació, en termes operatius entre la cultura i els serveis personals: sanitat, educació, serveis socials, comunicació social i participació ciutadana, esports i joventut (quadre II).

Tot i això, un 45% dels ajuntaments mantenen la denominació estricta de regidor/a de Cultura, un 13% la de Cultura i Ensenyament, 4% Cultura i Joventut, 5% Cultura i Festes, 5% Cultura i Esports i un 2% Cultura, Ensenyament i Joventut.

Tanmateix, un 5% dels alcaldes i alcaldesses assumeixen directament els afers culturals. En dos casos els responsables de Cultura gaudeixen de la condició de tinent d'alcalde.

Quadre II -

DENOMINACIONS DE LES REGIDORIES EN EL CARTIPÀS DELS CONSISTORIS DE LA PROVÍNCIA DE GIRONA (1996)

Cultura	Medi Ambient, Joventut i Cultura
Cultura i Ensenyament (o viceversa)	Cultura, Joventut i Guarderia Municipal
Cultura i Esports	Cultura, Esports i Festes
Cultura i Joventut	Cultura, Esports i Turisme
Cultura i Festes	Cultura, Festes, Esports i Lleure
Cultura, Joventut i Esports	Cultura, Ensenyament i Esports
Cultura, Ensenyament i Joventut	Cultura, Sanitat, Esports i Joventut
Cultura i Educació	Cultura, Patrimoni, Hisenda i Educació
Cultura, Festes, Joventut i Participació Ciutadana	Cultura, Ensenyament i Festes
Ensenyament, Cultura, Esports i Festes	Cultura i Lleure
Cultura, Festes i Joventut	Cultura i Esports
Cultura, Joventut, Esports i Ensenyament	Ensenyament, Cultura i Benestar Social

FONT:
Enquesta
informativa
de les Àrees
de Cultura
dels ens locals
de la demarcació
de Girona.
Diputació
de Girona, 1997.

Política i/o administració cultural

Enfrontar-se a l'anàlisi i interpretació de la gestió pública de la cultura no és una tasca fàcil per la quantitat ingent d'actors en escena. La Constitució espanyola de 1978 estableix que la Cultura és una competència concurrent per a tots els poders públics(3). Així doncs, tota administració pública «fa» o «pot fer» Cultura establint les seves pròpies polítiques(4). En aquest sentit hom ha dit que la manca de política també és una política.

Si bé el marc estatal i l'autonòmic, per la seva estructura, capacitat normativa i econòmica, permet apropar-s'hi amb un cert rigor, el principi d'autonomia local desborda una visió de conjunt, i obliga a situar-se al fet singularitzat del lloc i discernir sobre models urbans i tendències territorials(5).

L'autarquia és distintiva del fet local i si bé existeixen lloables intents de cooperació en xarxa, aquesta és dèbil i escassa més enllà dels posicionaments de defensa i reclamació envers l'Estat o la Comunitat Autònoma per via de l'associacionisme municipalista.

Tanmateix, quan parlem d'ajuntaments no es poden abastar com un tot homogeni ni tan sols en relació amb l'enclavament geogràfic i/o facció política en el poder. El personalisme de l'alcalde i el regidor, la seva política o «idees» i l'ecosistema local esdevenen determinants.

Sobre això, Norbert Engel, tinent d'alcalde de Cultura d'Estrasburg, ha establert gràficament les situacions que es donen (quadre III).

Quadre III

RELACIONS POSSIBLES ENTRE L'ALCALDE I EL REGIDOR DE CULTURA

Interès real per la Cultura: (++) molt) / (--- poc)

Alcalde ++ Regidor ++

Alcalde ++ Regidor ---

Alcalde --- Regidor ++

Alcalde --- Regidor ---

FONT:

Curs de Postgrau en Gestió i Polítiques Culturals (UB), Centre Européen de la Jeunesse du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 8, març 1996.

Per sort, doncs, a Catalunya la provincialització no condiona en absolut el desenvolupament cultural local. Altra cosa són els tics o dosis de provincianisme, localisme tronat o mimetisme homogeneïtzador que cada realitat pugui suportar. L'atomització, si es viu des de l'autisme, té els seus riscos.

Els orígens de la realitat cultural local d'ara mateix cal cercar-los en el context sociopolític viscut al país amb la mort del general Franco, l'adveniment de la democràcia local, la recuperació de l'autogovern de Catalunya i el protagonisme que va tenir una nova generació, quasi sempre il·lustrada, en el relleu dels poders formals.

A la darrera de la dictadura, la societat civil de signe modern i catalanista es va aplegar sota diferents paraigües (l'Església hi va jugar un paper determinant), llocs de trobada i viviers d'iniciatives.

El salt als ajuntaments va portar que la nova generació dirigent –en bona part universitaris i fills de la petita burgesia local– dediqués una especial atenció a la cultura. La recuperació de la festa al carrer i del patrimoni arquitectònic local més emblemàtic per a ús públic van ser els casos més paradigmàtics.

D'altres optaren per la via comunitària sense compromisos de militància partidista. De les aliances i col·laboracions entre uns i altres –tot compartint una mateixa visió de la societat, la cultura i el fet local– en van sorgir iniciatives i projectes que han gaudit d'un ampli consens i s'han convertit en signes de cohesió social i identificació col·lectiva.

Vint anys després, però, l'impuls del model es veu esgotat internament per la seva mateixa consolidació, el cansament dels promotors, la instal·lació dels líders(6) i el gerencialisme(7). Portes enfora pels canvis d'escenari: el posicionament emergent del tercer sistema civilitzador(8) (Nous Moviments Socials i ONG's), la progressiva mercantilització de la cultura i el seu paper instrumental de suport a altres polítiques,

Notes

1. *Els recursos que destinen les administracions públiques catalanes a les àrees de Serveis Personals. Anuari de l'any 1995*, Centre d'Investigació, Formació i Assessorament (CIFA) del Patronat Flor de Maig de la Diputació de Barcelona, Barcelona, setembre 1996, pàg. 39-42. A la província de Girona només superen aquest cens els municipis de Blanes, Figueres, Girona, Olot i Salt.
2. QUINTANA RUBIO, Francesc. «L'estudi de la despesa de l'Administració local. Una perspectiva geogràfica» a *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 29, UAB/UdG, 1996, pàg. 109-123.
3. PRIETO DE PEDRO, Jesús. *Cultura, culturas y Constitución*. Centro de Estudios Constitucionales, Madrid, 1995, pàg. 278-282.
4. L'any 1993 el Ministeri de Cultura francès va administrar el 39,2% de les despeses culturals de l'Estat, mentre que la resta de ministeris va disposar del 55,9% i les agències especialitzades el 4,9%. *Développement culturel*, Bulletin du Département des études et de la prospective, Ministère de la Culture, n° 116 - mars 1997. (<http://www.culture.fr/culture/editions/r-devc.htm>).
5. ARPAL POBLADOR, Jesús; DOMÍNGUEZ VÁZQUEZ, Iñaki. «La localización urbana de las políticas

culturales: bases para un análisis sociológico en la comunidad autónoma del País Vasco», a *Papers. Revista de Sociología*, núm. 51, 1997, pàg. 13-34.

6. ESPADA, Arcadi. «Un grupo de intelectuales catalanes promueve la creación del Cercle de Cultura. El objetivo y el funcionamiento de la entidad se inspirarán en el *Círculo de Economía*» a *El País*, 9-V-1997, pàg. 39.
7. GINER, Salvador; FLAQUER, Lluís; BUSQUET, Jordi, i BULTÀ, Núria. *La cultura catalana: el sagrat i el profà*, Edicions 62, Barcelona, 1996, pàg. 201-206.
8. VILLASANTE, Tomás R. *Las democracias participativas*, Ediciones HOAC, Madrid, 1995, pàg. 289.
9. MARDONES, José María. «Neoliberalismo y cultura. El «espíritu de Davos» y sus consecuencias» a *Sal Terrae*, 85/7, julio-agosto 1997, pàg. 561-573.
10. *La gestió cultural: una nova professió a debat*, Col·lecció de Monogràfics, 1, APGCC, Barna, 1996, 22 pàg.
11. Vegeu a Internet <http://www.pangea.org/fbofill/formac.htm>.
12. Vegeu a Internet <http://www.pangea.org/fbofill/rece.htm>.
13. SARASA URDIOLA, Sebastián. *El servicio de lo social*, Inersa, Madrid, 1993, pàg. 56.

deslliurant-la d'atributs simbòlics i ètics per a esdevenir oci (macdonalització), l'impacte de la societat de la informació, la crisi del model de representació política i els efectes del *pensament únic*(9), convivint, però, en un marc identitari. El manifest del FAD (Foment de les Arts Decoratives) d'abril de 1997 expressa prou bé un estat d'opinió generalitzat.

Els gestors culturals al servei de l'administració local

L'enquesta referenciada documenta que 105 dels 221 ajuntaments gironins disposen de 154 persones que dediquen el seu treball a proveir i atendre serveis culturals diversos. Des de càrrecs de confiança política a netejadores passant per una tipologia de quadres professionals: arxiviers, gestors culturals, «dinamitzadors», museòlegs, bibliotecaris, administratius i tècnics especialitzats.

El règim jurídic és divers (personal eventual, funcionaris, laborals, temporals, parcials) també a nivell retributiu, d'enquadrament i de condicions de treball, com variades han estat també les vies d'accés: del promotor d'una iniciativa social que s'ha institucionalitzat, el titulat que es va presentar a una convocatòria pública casualment fins al funcionari que, provinent d'una altra àrea corporativa, s'ha ubicat per raons diverses a Cultura.

Els nivells de qualificació i motivació són, doncs, ben plurals. I són pocs els casos d'una preparació específica prèvia abans d'accedir al lloc. Uns l'han assolit amb posterioritat i altres es basen encara en la pràctica i la intuïció.

Tanmateix, no totes les corporacions han establert sistemes de formació o reciclatge continuat. El voluntarisme i la responsabilitat personal han estat determinants.

Pel que fa als quadres professionals, els arxiviers i els museòlegs són els professionals que primer es varen avançar en la creació d'associacions professionals que han impulsat la formació reglada de tercer cicle a nivell de màster. I els bibliotecaris diplomats disposen de col·legi professional.

D'altra banda els «dinamitzadors» i tècnics municipals de Cultura configuren el rol del gestor cultural generalista amb una missió orientada a la coordinació i administració d'àrees i la gestió d'equipaments polivalents (centres culturals, cívics, animació sociocultural, suport a l'associacionisme...). Aquests s'han agrupat entorn de l'Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya(10). La formació reglada ve donada per l'oferta de postgrau i màster de la UB caracteritzada per la presència de participants de la Unió Europea –via Erasmus– i llatinoamericans. Aquests cursos són els més consolidats de l'Estat al costat dels de les universitats de Deusto, València i la Complutense de Madrid(11). El reciclatge no reglat té com a vies el Centre d'Estudis i Recursos Culturals de la Diputació de Barcelona, el curs de gestió d'organitzacions artístiques i culturals d'ESADE o el marc d'*Interacció* com a Universitat d'Estiu de Política i Gestió Culturals.

A Catalunya, la recerca i consultoria aplicada en aquest camp s'atén des d'*Interarts*, Observatori Europeu de Polítiques Culturals Urbanes i Regionals i tres centres més que se sumen a l'extensa xarxa internacional.(12)

En l'exercici de la seva funció, els quadres troben límits en la burocràcia, els graus de col·laboració i interès de la població usuària, el xoc entre el bagatge formatiu, la realitat del lloc i la psicopatologia de l'organització en què s'inscriuen, la politització persistent, la manca de definició d'objectius i límits, la deontologia i en la vivència de les *incongruències dels mandats que en ocasions reben*. Aquests són els punts febles de l'exercici professional.(13)

La distinció de rols entre l'electe com a definidor de la política i el gestor com a agent executiu d'aquesta és la clau de volta que sosté el treball cultural a l'administració local.

Carles Sapena
és màster en gestió cultural (UB)

